

AMMATTIKORKEAKOULUKIRJASTOJEN VIRTUAALISTRATEGIA

JOHDANTO

Verkon kautta tapahtuvan oppimisen yleistyessä kirjasto- ja tietopalvelujen merkitys oppimisympäristön osana kasvaa. Opiskelumuotona verkko-opiskelu edellyttää opiskelijoilta aktiivisuutta ja kykyä itsenäiseen työskentelyyn. Tiedonhaun taidot, lähdekriittisyys ja oman tiedon tuottamisen taidot korostuvat. Verkko-opiskelun yleistyessä mm. avoimen ammattikorkeakoulun opetuksen laajentuessa jatkotutkintojen myötä kirjasto- ja tietopalveluilta tarvitaan kannanotto niiden roolista virtuaalisessa toimintaympäristössä. Erityisen tärkeää on määritellä kirjasto- ja tietopalvelujen rooli Virtuaali ammattikorkeakoulussa.

TAVOITTEET

Strategian ensisijaisena tavoitteena on

- löytää ne tavat, joilla kirjasto- ja tietopalvelut voivat tukea ja syventää verkko-oppimista
- edistää elektronisten tiedonlähteiden ja tietovarantojen hyödyntämistä virtuaaliopetuksessa
- selkiyttää kirjasto- ja tietopalvelujen roolia virtuaaliopetuksen kehittämisessä.

Tämän lisäksi strategia pyrkii

- lisäämään tietoisuutta kirjasto- ja tietopalvelujen erilaisista tavoista tukea oppimista ja opetusta
- osoittamaan tapoja, joilla kirjasto- ja tietopalvelut voivat kehittää omaa rooliaan aktiivisina toimijoina ja yhteistyökumppaneina
- lisäämään kirjasto- ja tietopalvelujen toimintojen läpinäkyvyyttä
- korostamaan tiedonhankinnan taitojen merkitystä oppimisessa
- lisäämään kirjastohenkilökunnan valmiuksia uudessa toimintaympäristössä.

KIRJASTO- JA TIETOPALVELUT OPPIMISEN EDISTÄJÄNÄ

Luotettavat aineistot eri aloilta. Elektronisten kokoelmien osuus kirjastoissa tarjolla olevasta aineistosta on nykyisin huomattava. Kirjastojen kokoelmiin valitut elektroniset aineistot on seulottu kriittisesti yleensä useiden kirjastojen yhteistyönä. Elektronisten tietolähteiden hyödyntäminen virtuaaliopetuksessa on luonteva tapa edistää

14.10.2003

opiskelijoiden itsenäistä tiedonhankintaa. Aineistoja täydentävät erilaiset virtuaalikirjastot, joihin on valittu luotettavia lähteitä eri aloilta.

Virtuaaliympäristöjen asiantuntemus. Kirjasto- ja tietopalveluista löytyy asiantuntijuutta sekä tiedon käyttöön että sen tuottamiseen ja järjestämiseen. Kirjastoilla on oma roolinsa verkko-opiskelijoiden ohjaajana. Ne voivat myös auttaa verkkokurssien suunnittelijoita löytämään kurssien sisältöä tukevaa elektronista aineistoa. Edellä mainituissa mukana voisi toimia esimerkiksi jokaisessa amk-kirjastossa tehtävään nimetty virtuaali-informaattikko.

Näkyvyys, löytyvyys, saavutettavuus. Kirjasto- ja tietopalvelujen kotisivut ovat luonnollisia tiedonhaun aloituspaikkoja. Kirjastot tarjoavat omien kotisivujensa kautta näkyvyyttä sekä Virtuaaliammattikorkeakoululle että yksittäisille verkko-kursseille: näin kirjasto edistää verkkokurssin ja opiskelijan kohtaamista. Avoimina oppimisympäristöinä kirjastot tukevat verkko-opiskelua paitsi tarjoamalla tarvittavat tilat ja laitteet, myös asiantuntevan henkilöstön verkko-opiskelijan avuksi.

KIRJASTO- JA TIETOPALVELUT TIETOVARANTOJEN YHDISTÄJINÄ

Aineistojen hankintayhteistyö. Kirjastoilla on pitkä kokemus elektronisten aineistojen ja palveluiden hankinnasta. Kirjastot voivat auttaa erilaisten aineistokonsortioiden muodostamisessa niin, että opiskelijoille kyetään kohtuullisin kustannuksin takaamaan mahdollisimman korkeatasoista aineistoa. Lisääntynyt e-kirjojen tarjonta tuo muutosta kirjastojen hankintakäytäntöihin ja yhteistyö tässä lisääntynee.

Käyttöliittymäyhteistyö. Ammattikorkeakoulujen kirjastot ovat mukana erilaisten portaalien kehittämissyhteistyössä. Kirjastot parantavat aineistojen ja muiden resurssien saatavuutta ja löytyvyyttä mm. Voyager-kirjastojärjestelmän ja Virtuaaliammattikorkeakoulun portaalin kautta, joka myös voitaneen yhdistää FinELibin Nelli-portaaliin.

Tiedonjärjestelyn ja metatiedon ammattitaito. Kirjastot voivat auttaa verkkotiedon (mm. verkkokurssitarjonnan) järjestämisessä. Aineiston löytymistä helpottaa metatieto, jonka tuottamisessa kirjastot voivat tukea sisällöntuottajia esim. auttamalla metatiedon tuottamisen ohjeistuksessa ja järjestämällä koulutusta yhdessä Virtuaaliammattikorkeakoulun kanssa.

KIRJASTO- JA TIETOPALVELUT VIRTUAALIOPETUKSEN KEHITTÄJINÄ

Tiedonhankinnan verkkokurssit ja alakohdittaiset moduulit. Kirjastot voivat tarjota valmiita tiedonhankinnan kursseja eri oppimisalustoille. Yhteistyössä opettajien kanssa informaattikot voivat tuottaa ammattiaineiden kursseihin integroitavia tiedonhankinnan osioita. Näihin osioihin kehitetään laatumittaristo.

Kirjasto- ja tietopalvelujen edustus virtuaalityöryhmiin. Kirjasto- ja tietopalvelun ammattilaisilla on tiedonhaun ja tekijänoikeuden asiantuntijuutta, jota voidaan käyttää hyväksi verkko-opetuksen kehittämisessä erilaisten työryhmien ja tuottajarenkaiden kautta sekä yksittäisissä ammattikorkeakouluissa että Virtuaali ammattikorkeakoulu-hankkeessa. Vaikka osalla kirjastojen henkilöstöstä on myös pedagogisia valmiuksia, tämän ammattitaidon lisäämisestä on huolehdittava myös kirjastoissa.

Opiskelijoiden tiedonhankintataidot. Yksi ammattikorkeakoulun tavoitteista on tehdä opiskelijoistaan tietoyhteiskuntakelpoisia tiedon käsittelijöitä. Työnantajat odottavat henkilöstöltä tietotaitoihin liittyviä valmiuksia. Opiskelijoiden tulee kyetä etsimään tietoa, arvioimaan sitä ja tuottamaan omaa tietoa myös työelämään siirryttyään. Informaation lisääntymisen ja moninaistumisen myötä tiedonhaun taidot sekä kyky arvioida tietoa muodostavat henkilön elinikäisen oppimisen perustan. Kirjasto- ja tietopalvelut pyrkivät edistämään näitä taitoja lisäämällä tiedonhankinnan opetusta. Tiedonhankinnan oppiminen tehostuu kun se liitetään osaksi ammattiaineiden opintoviikkoja.

Opettajien tiedonhankintataidot. Pysyäkseen mukana oman alansa kehityksessä on opettajien hallittava monipuoliset tiedonhankinnan taidot. Kirjasto- ja tietopalvelut järjestävät opettajille tarvittaessa opetusta. On tärkeää, että koulutusta tarjotaan säännöllisesti jo opittujen taitojen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Tiedonhankinnan taitotasot. Kirjasto- ja tietopalvelujen tulisi yhteistyössä opettajien kanssa määritellä opiskelijalta, opettajalta ja kirjaston henkilökunnalta vaadittavan tiedonhankinnan osaamisen minimitaso. Määrittelyssä voidaan käyttää hyväksi OPE.FI-luokitusta (www.minedu.fi/opm/koulutus/tietoyhteiskunta/hankesuunnitelmat.pdf) sekä valtakunnallista Informaatiolukutaito -hanketta (www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/hankkeet/infolit).

KIRJASTO- JA TIETOPALVELUIDEN MUUTTUVA ROOLI

Vaikuttaminen sisällöntuotantoon ja aineistotarjontaan. Suomalaisten ammattikorkeakoulujen ongelma on niiden opetukseen soveltuvan elektronisen aineiston vähyys. Verkostoituneilla kirjastoilla on erinomainen mahdollisuus yhdessä vaikuttaa sisällöntuottajiin sopivan aineistotarjonnan lisäämiseksi ja olla mukana myös esimerkiksi FinELibin strategian suunnittelussa. Kirjastot voivat myös ottaa aktiivisemman roolin jo olemassa olevan aineiston etsinnässä ja hankinnassa esim. muodostamalla omia, pienempiä konsortioitaan.

Aineistojen etäkäytön edistäminen. Avoimen ammattikorkeakoulun ja jatkotutkintojen myötä etäopiskelun määrä kasvaa jatkuvasti. Etäopiskelijat ovat kuitenkin huonommassa asemassa, sillä tiukkojen lisenssisäädösten vuoksi he eivät pysty hyödyntämään kirjaston tarjoamia elektronisia aineistoja. Kirjastojen tulee yhdessä omien organisaatioidensa tietohallinnon, Virtuaaliammattikorkeakoulun, Nelli-portaalin ja kustantajien kanssa kehittää keinoja helpottaa tietoresurssien etäkäyttöä esim. henkilön sähköisen tunnistuksen avulla. Kustannusten kohdistaminen todellisen käytön mukaan on myös yksi kehittämistä vaativista alueista.

Tiedon saavutettavuuden takaaminen. Tietoyhteiskunnan perusarvioihin kuuluvat mm. oikeus tietoon ja sen saavutettavuus. Kirjastot voivat yhdessä edistää tiedon saavutettavuutta huolehtimalla käyttäjien oikeuksista mm. tekijänoikeus- ja lisenssi-asioissa. Kirjastojen ja käyttäjien olisi pyrittävä määrittelemään yhdessä vähintään avoimuuden minimitaso.

Yhteydet kirjastoalan koulutukseen. Ammattikorkeakoulukirjastot pitävät osaltaan huolta siitä, että kirjastoalan koulutuksessa huomioidaan jatkuvasti lisääntyvä virtuaaliantuntemuksen tarve. Koulutukseen tulisi sisällyttää perustiedot ja -taidot paitsi e-aineistojen ja tietoverkkojen hallinnasta, myös tiedonhankinnan opetuksesta ja verkko-oppimisesta. Yksi keino pitää koulutus ajan tasalla kentän tarpeista ovat verkko-opetukseen liittyvät gradu-aiheet. Informaatikot seuraavat kirjasto- ja informaatioalan tutkimusta ja soveltavat alansa uusinta tutkimustietoa käytännön työhön.

VIRTUAALISTRATEGIAN TOTEUTUMISEN ESTEET

Virtuaalistrategian toteutumisen esteitä voivat olla:

- tiedonlähteiden käytön näennäinen helppous ja yksipuolinen käyttö

14.10.2003

- tarjolla olevan informaation runsaus ja korkea hinta sekä käytettävissä olevien taloudellisten resurssien niukkuus
- järjestetyn tiedon ja järjestelmällisen tiedonhaun merkityksen väheksyminen
- tekijänoikeuskysymykset ja lisenssipolitiikan joustamattomuus
- opettajien ja kirjastoammattilaisten liian tiukat roolijaot sekä aidon vuorovaikutuksen puute kirjaston ja opetuksen välillä
- aidon vuorovaikutuksen puute kirjaston ja opiskelijoiden välillä
- virtuaaliopetuksen tuomat vaatimukset kirjaston henkilökunnan ammattitaidolle ja osaamiselle (esim. pedagogia) sekä jatkuvan täydennyskoulutuksen tarve

VIRTUAALISTRATEGIAN ARVIOINTI

Kirjastojen virtuaalistrategian voidaan katsoa onnistuneen, jos

- kirjasto- ja tietopalvelut ovat aktiivisesti mukana kehittämässä verkko-opetusta toimimalla erilaisissa tuottajarenkaissa ja oman ammattikorkeakoulun piirissä
- opettajat ja kirjastojen henkilökunta toimivat tasavertaisina kumppaneina ja yhteistyössä pyrkien mahdollisimman laadukkaaseen oppimiseen
- eri aineiden virtuaalikursseihin liitetään tiedonhaun ja tiedon käsittelyn osioita
- tiedonlähteet ovat helposti ja nopeasti käytettävissä ja linkitettyinä verkkokursseihin
- opettajilla on selkeä ja yhteinen käsitys kirjasto- ja tietopalvelujen mahdollisuuksista
- opiskelijat käyttävät oppimisessaan erilaisia aineistoja itsenäisesti ja kriittisesti.

MAHDOLLISET YHTEISTYÖTAHOT

- Ammattikorkeakoulut (myös Virtuaaliammattikorkeakoulu-hanke)
- Arene ry.
- Kansallinen elektroninen kirjasto FinELib
- opettajat
- opiskelijajärjestöt
- kirjastoalan järjestöt
- kirjastojärjestelmätoimittajat
- erityyppiset kirjastot ja niiden konsortiot (mm. Kansalliskirjasto, Yleisten kirjastojen keskuskirjasto, Linnea2-konsortio, Virtuaaliyliopisto)
- aineistotuottajat

14.10.2003

LOPUKSI

Kirjasto- ja tietopalvelut toimivat virtuaaliopetuksen kehittämisessä lähinnä konsultteina ja tukijoina huolehtien tietoaineiston tarjonnasta ja toimien tiedonhankinnan asiantuntijoina. Jos kirjastoilta toivotaan aktiivisempaa roolia esim. sisällöntuotannossa tai tuottajien koulutuksessa, tarvittavista resursseista on huolehdittava Arene ry:n, Virtuaaliammattikorkeakoulun tai muun vastaavan tahon puitteissa.